

training in training military personnel and forming their psychological readiness for action in extreme conditions]. *Akademichni vizii – Academic visions*. 22. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8251982>. [in Ukrainian].

Kyslenko Dmytro, Bondarenko Valentyn

INCREASING THE LEVEL OF PHYSICAL READINESS OF FUTURE OFFICERS OF THE ARMED FORCES OF UKRAINE FOR MODERN CHALLENGES IN THE SECTOR OF SECURITY AND DEFENSE

Summary.

It was established that the military aggression against Ukraine actualized the issue of better training of the officers of the Armed Forces of Ukraine. The need to increase the level of physical readiness of future officers for the effective performance of professional tasks in the conditions of modern challenges in the defense sector was established. An analysis of modern methods and approaches to the formation of physical readiness of future officers of the Armed Forces of Ukraine was carried out. The newest method of forming the physical readiness of military personnel is substantiated. The stages of preparation are singled out and considered: indicative and adaptive; generally preparatory; basic, specialized; reinforcing, personalized. The goal of the orientation-adaptation stage is to demonstrate to the cadets the basics of physical training and the features of forming physical readiness for the effective implementation of future professional activities. In general, the preparatory stage is aimed at developing the basic physical qualities of future officers, which is the basis for their further specialization and professional activity. The main, specialized stage of the program is aimed at the formation of specific physical skills and abilities that directly meet the requirements of the chosen military specialty of future officers. Strengthening, personalized involves strengthening and further forming the physical readiness of future officers through the introduction of individual training programs. Complexes of physical exercises have been developed and introduced into the educational process of future officers, which ensure the development of physical qualities, considering the specifics of future professional activity in the defense sector.

Prospects for further research are the development and implementation of innovative technologies in the educational process of cadets of higher military educational institutions, which would optimize the process of forming their physical readiness and consider the individual characteristics of future officers and the dynamics of modern challenges in the defense sector.

Keywords: *military serviceman; physical readiness; physical training; defense sector; methods; principles.*

Стаття надійшла до редколегії 11 березня 2024 року

УДК 376.54

DOI: [https://doi.org/10.32405/2413-4139-2024-1\(32\)-43-48](https://doi.org/10.32405/2413-4139-2024-1(32)-43-48)

Волошук Іван,
м. Київ, Україна

 <https://orcid.org/0000-0001-9300-0584>

Ковальчук Надія,
м. Київ, Україна

 <https://orcid.org/0009-0001-8599-132X>

ЯК НАМ ПЕРЕЙТИ ВІД НУШ ДО РУШ?

Анотація.

У статті проаналізовано сучасну систему освіти України. Насамперед про використані аббревіатури. Перша, безперечно, відома читачам, оскільки впродовж десяти років про Нову українську школу (НУШ) пишуть, вказують на її реформаторський характер, доводять її переваги в порівнянні з тією, що була до неї. Аббревіатура РУШ (Раціональна українська школа) у науковому обігу та освітній

практиці з'являється вперше. Наведено приклади позитивних змін у зв'язку з реалізацією ідей Нової української школи. Водночас вказується на доцільність переходу до раціональної української школи, що передбачає зміну назв структурних компонентів системи освіти та їх розташування. Як наслідок, потрібно довести логічність та доцільність її використання. Щоб це зробити, потрібно дати відповідь на запитання: «Яка школа нам потрібна – “нова” чи “раціональна”?»

Ключові слова: система освіти; загальна освіта, професійна освіта.

Науково-педагогічна і педагогічна громадськість і населення України є свідками обговорення та впровадження в освітню практику низки ідей, які зазвичай, за задумом їх авторів, знаменували собою різного характеру освітні реформи, проте насправді не завжди досягали до такого статусу. Будь-яка освітня реформа має охоплювати кардинальні зміни в структурі системи освіти, тривалості навчання, змісті навчання, організаційних формах навчання, методах навчання, методах оцінювання навчальних досягнень учнів, фінансовому забезпеченню функціонування освіти, кадровому забезпеченні діяльності закладів освіти. З врахуванням зазначеного вище є підстави констатувати, що введення в освітню практику дванадцятибальної системи оцінювання навчальних досягнень учнів, стобальної – студентів, заміна звиклих термінів «знання», «уміння» та «навички» терміном «компетентність» (навіть із виокремленням загальної, ключових і спеціальних) як й інші новації часткового характеру реформ як таких собою не знаменували.

Можна було б торкнутися позитивних і негативних наслідків цих і всіх інших нововведень в освіті, а отже, доцільності їх запровадження, пам'ятаючи, що освіта надзвичайно консервативна система, чинить опір у будь-якій формі введеним змінам. Таким чином, нововведення мають бути виваженими і переконливими для тих, хто відчуватиме їх дискомфортні наслідки, як стосовно змісту, так і темпу впровадження.

Однак про це, можливо, іншим разом і в іншому місці. І насамперед тому, що реалізація ідей Нової української школи претендує, щоб знаменувати собою реформу вітчизняної загальної середньої освіти. Концепцією Нової української школи передбачаються зміни щодо структурних компонентів системи загальної середньої освіти, термінів навчання, навчальних планів, навчальних предметів, практики оцінювання навчальних досягнень учнів тощо.

Даючи оцінку тим нововведенням, що вже запрацювали, а також очікуваним змінам, можна покластися на вчителів, які практично одногосно твердять про те, що НУШ – це черговий провал реформаторських ідей, еkleктично запозичених у зарубіжних освітніх системах, неефективне витрачання бюджетних коштів, руйнування вітчизняної освітньої практики, яка задовільно функціонувала.

Звісно, не все так чорно, але й білого не так багато. Щоб відповісти на запитання: «Чому зазначена реформа, як і всі інші, починаючи ще з тих часів, коли Україна перебувала в складі насильно створеного СРСР, приречена на невдачу?», потрібно збагнути одну річ. Реформування будь-якої підсистеми без упорядкування всієї системи освіти не може дати помітного позитивного результату.

Як не дивно, зазначене упорядкування потрібно почати з використовуваних і доцільних термінів. Перші, як свідчить аналіз, не завжди є другими.

Нині послуговуємося термінами «початкова освіта», «загальна середня освіта», «професійна (професійно-технічна) освіта», «передвища освіта» та «вища освіта» для визначення освітнього рівня здобувача освіти. Насамперед не зовсім логічно, оскільки початкова освіта є елементом загальної середньої освіти через наявність спільного сегмента – «загальна освіта». Окрім того, диференціація освіти за освітніми рівнями «вища», «передвища», «середня» і «початкова» (у цій градації «професійна освіта» взагалі не знаходить собі місця) тисне на психіку здобувачів освіти, провокує нездорове прагнення будь-що піднятися на «вищий» освітній рівень, породжує зневагу до осіб з «нижчим» освітнім рівнем, понижує готовність осіб із «вищою» освітою хоча б тимчасово виконувати виробничі функції, що не властиві їхньому

освітньому рівню, тощо. Постає запитання: «Навіщо діяти так, щоб отримати такі побічні наслідки? Чи не доцільніше всю формальну освіту поділити на два сегменти: *загальна освіта* і *професійна освіта*?»

Здобувачі загальної освіти отримують знання, необхідні для розуміння ними природних і суспільних явищ, які їх оточують, з метою адаптації до них і допустимих їх змін, пізнання своїх психічних властивостей, продовження навчання в сегменті професійної освіти. Причому в сегменті *загальна освіта* доцільно виокремити рівні: *елементарна освіта*, *базова освіта* і *профільна освіта*.

На елементарному освітньому рівні загальної освіти учні опановують уміннями читання, письма й арифметичних дій, отримують первинні знання про природу і світ людей, розвивають інтелектуальні здібності та інші психічні властивості. Елементарний освітній рівень загальної освіти учні здобувають у КОЛЕГІУМІ. За такого підходу зникають терміни «початкова школа», «заклад загальної середньої освіти першого ступеня», а їх місце займає престижно забарвлений тип закладу загальної освіти – «КОЛЕГІУМ». Колегіум – це заклад загальної освіти, у якому учні навчаються впродовж чотирьох років. Відповідно утворюються 1-й, 2-й, 3-й і 4-й класи. За великої кількості учнів утворюються паралельні класи. У населених пунктах із малою кількістю учнів колегіуми функціонують за будь-яких умов. Причому потрібно відійти від лозунгу «Там, де є заклад освіти, там є село» до лозунгу «У кожному селі має бути ефективний заклад освіти». Використання сучасних технічних засобів дозволяє організувати в таких закладах загальної освіти навчальний процес без утворення класів-комплектів. Учнів, які навчаються в колегіумі, можна узагальнено називати учнями молодшого шкільного віку чи колегіумістами. Дуже важливо, щоб учні молодшого шкільного віку навчалися там, де проживають.

На базовому рівні загальної освіти учні опановують засади математичних, кібернетичних, природничих, технічних, соціальних і гуманітарних наук, формують відповідні практичні уміння, розвивають свої інтелектуальні та інші психічні властивості, пізнають їх із метою адекватного вибору профілю подальшого навчання. Базовий рівень загальної освіти учні здобувають у ГІМНАЗІЇ. Як наслідок відпадає потреба в назві «заклад загальної середньої освіти другого ступеня». Гімназія – це заклад загальної освіти, у якому учні навчаються впродовж п'яти років у 5-му, 6-му, 7-му, 8-му та 9-му класах. Як бачимо, використовується суцільна нумерація класів для закладів загальної освіти. За великої кількості учнів утворюються паралельні класи. У населеному пункті з малою кількістю учнів гімназії, що фінансується з державного бюджету, може не бути. Але мережа гімназій у громаді має забезпечити доступ до навчання всіх учнів 5–9 класів. Використання сучасних технічних засобів дозволяє організувати в гімназіях із малою наповнюваністю класів навчальний процес без утворення класів-комплектів. Учнів, які навчаються в гімназії, можна узагальнено називати учнями середнього шкільного віку чи гімназистами. Якщо в закладі загальної освіти функціонують колегіум та гімназія, то такий заклад має отримати назву: «заклад загальної освіти в складі колегіуму та гімназії».

На профільному рівні загальної освіти учні обирають АКАДЕМІЧНИЙ або ПРИКЛАДНИЙ профілі. Перш ніж розкрити специфіку названих профілів, потрібно наголосити на тому, «професійний профіль», який пропонується в моделі профільного навчання, не відповідає змісту його функціонування. Обираючи цей профіль, учні не отримують професію. Отримання учнем професії не передбачається під час його навчання в сегменті загальної освіти. Передбачаючи академічний і прикладний профілі, переслідується мета здобування переважно теоретичних знань у першому випадку і формування практичних умінь – переважно в другому випадку. Такий поділ зумовлено тим фактом, що одні учні полюбляють теорію (для її опанування в них є необхідні здібності) тоді як іншим теоретичні побудови важко даються, проте вони вправно використовують практично нижчого теоретичного рівня знання. В академічному та прикладному профілях доцільно виокремити математико-кібернетичний, природничий, техніко-технологічний, соціальний і гуманітарний блоки. На цьому рівні профільної

загальної освіти учні поглиблено вивчають або формують практичні уміння з профільних навчальних предметів і на рівні державного стандарту вивчають інші дисципліни навчального плану. Причому варто застерегти розробників навчальних планів від поміщення в них екзотичних предметів замість тих, які репрезентують загальну освіту. На цьому рівні загальної освіти учні в контексті знань та умінь готуються до вибору майбутнього професійного навчання, продовжують пізнавати свої здібності, інтереси та схильності, розвивають їх. Здобувають профільну загальну освіту учні в ЛПЦЕІ впродовж трьох років, тобто в 10-му, 11-му і 12-му класах. За великої кількості учнів утворюються паралельні класи. Це робить можливим на академічному чи прикладному профілі поглиблено вивчати один чи більше блоків дисциплін. Прийом на навчання до ліцею здійснюється за результатами вступних випробувань, під час яких обстежується рівень знань із дисциплін кожного з блоків та інтереси учня. Як наслідок, вступнику рекомендують академічний або прикладний профілі, а також бажаний блок дисциплін для поглибленого вивчення. Із зазначеного випливає, що кожен ліцей має мати паралельні профілі (академічний і прикладний) з обраних блоків навчальних дисциплін. Кожна громада має забезпечити можливість для поглибленого вивчення учнем блоку дисциплін, до якого є здібності та інтерес. Якщо в межах територіальної доступності для учня такого блоку дисциплін немає, для нього організовується очно-дистанційне навчання. Таким чином, відпадає потреба в назвах: «заклад загальної середньої освіти I–III ступенів / II–III ступенів / III ступеня». Якщо в складі ліцею функціонує гімназія, то такий заклад має назву «заклад загальної освіти в складі гімназії та ліцею». У випадку функціонування в одному закладі колегіуму, гімназії та ліцею такий заклад має назву «заклад загальної освіти в складі колегіуму, гімназії та ліцею». Учні ліцею можна називати ліцейцями, учнями старшого шкільного віку або старшокласниками.

Запровадження профільного навчання відкриває широкі можливості для ефективного навчання, виховання та розвитку обдарованих старшокласників. Ці можливості пов'язані з законодавчим забезпеченням відкриття закладів спеціалізованої освіти для обдарованих. Так, узаконено відкриття таких закладів наукового, естетичного, спортивного та військового спрямування. Це, звісно, позитивні дії, що спрямовані на розвиток талантів в Україні. Водночас потрібно зазначити, що наведеним переліком палітра спеціальної обдарованості не вичерпується. Хоча нині немає однозначної думки стосовно суті обдарованості та її типології, проте є логічні підстави виокремити загальну обдарованість і декілька видів спеціальної обдарованості. Щодо спеціальної обдарованості, то це наукова, техніко-технологічна, художня, управлінська, фізична, соціальна, моральна та академічна.

Академічно обдаровані учні, згідно з запропонованою моделлю, зможуть отримати повноцінні знання та оптимально розвинути свої здібності, навчаючись на академічному профілі ліцеїв.

Техніко-технологічно обдаровані учні формуватимуть ґрунтовні практичні уміння, навчаючись на прикладному профілі ліцеїв.

Художньо обдаровані учні за такого розкладу будуть навчатися в закладах загальної спеціалізованої освіти естетичного спрямування з їх диференціацією стосовно талантів художньо обдарованих учнів.

Фізично обдаровані учні здобуватимуть профільну освіту в закладах загальної спеціалізованої освіти спортивного спрямування.

Учні з яскраво вираженими лідерськими якостями, безперечно, продовжуватимуть здобувати загальну освіту в закладах спеціалізованої освіти військового спрямування. Звісно, що лідери потрібні буквально в усіх галузях матеріального і духовного виробництва, а не лише у військовій справі. Тому варто очікувати суттєвої диференціації освітнього процесу в зазначених закладах.

Для соціально і морально обдарованих учнів, хоча це і не передбачено чинним законодавством, доведеться створювати заклади загальної спеціалізованої освіти соціально-морального

спрямування, попередньо внівши зміни до законодавства, оскільки саме ці індивіди здатні і мають взяти в руки кермо управління державою, областю, районом і громадою.

Науково обдаровані учні, згідно з чинним законодавством, розвиватимуть свої інтелектуальні здібності та пізнаватимуть специфіку наукового пізнання, готуючись до наукової діяльності, у наукових ліцеях. Згідно з Концепцією загальної спеціалізованої освіти наукового спрямування (з деяким уточненням і доповненням), у наукових ліцеях очікується спеціалізація освітнього процесу за математично-кібернетичним, природничим, технічно-технологічним, соціальним і гуманітарним блоками.

З огляду на зазначене вище, мережу закладів загальної спеціалізованої освіти утворюватимуть наукові, управлінські, військові, спортивні та художні ліцеї. Підрахунки засвідчують, що для створення оптимальних освітніх умов для обдарованих, достатньо в кожному колишньому районному центрі заснувати хоча б по одному зі згаданих закладів загальної спеціалізованої освіти. Причому у випадку необхідності доречно практикувати поєднання очного та дистанційного навчання. Водночас не зайвим було б мати в кожному обласному центрі ліцеї-інтернати для перелічених видів загальної спеціалізованої освіти.

Вибудовуючи модель загальної освіти, не можна залишити поза увагою заклади загальної освіти, які фінансуються не з державного чи місцевого бюджетів. Для таких закладів, враховуючи той факт, що державна політика у сфері освіти є складовою національної безпеки, вердикт однозначний: тотальний контроль із боку держави стосовно змісту й організації освітнього процесу і ліберальне ставлення керівних органів освіти до мінімальної (зادля належної соціалізації учнів) наповнюваності класів і заробітної плати вчителів.

Мережу закладів загальної освіти в Україні органічно доповнюють заклади позашкільної освіти, які більш логічно було б називати закладами неформальної освіти. Ці заклади можуть засновувати різні відомства, організації, установи, підприємства, заклади чи фізичні особи за умови ліцензії на їх педагогічну діяльність з боку місцевих органів управління освітою. Головне їх призначення – розширення знань, поглиблення умінь, розвиток творчих здібностей специфічно талановитих дітей та організація їхнього дозвілля. Варто зазначити, що навіть у часи бюрократизованого управління освітою перелік назв таких закладів сягав десятка. Як наслідок, не варто суттєво обмежувати фантазію засновників щодо назв таких закладів, але на законодавчому рівні все ж варто прописати досить широкий їх перелік із зазначенням специфіки кожного з них. Від цього неформальна освіта не постраждає, але набуде приросту в системності.

Не менше доведеться докласти зусиль, щоб упорядкувати систему професійної освіти.

Для цього насамперед потрібно прийняти, що на всі заклади, які функціонують поза сегментом загальної освіти, покладено функцію професійного навчання, а отже, поєднання професійної і загальної освіти в стінах одного закладу не відповідає запропонованій моделі. Це означає, що до закладів професійної освіти мають право вступати лише особи з завершеною загальною освітою.

Структурно систему закладів професійної освіти становлять училища, коледжі й університети. В училищі студенти навчаються один рік і після його завершення отримують професійний рівень спеціаліста. У коледжі студенти після закінчення училища навчаються два роки і після його завершення отримують професійний рівень бакалавра. В університеті студенти після закінчення коледжу навчаються два роки і після його завершення отримують професійний рівень магістра.

Училище може функціонувати як автономно, так і перебувати в складі коледжу. Коледж може функціонувати як автономно, так і перебувати в складі університету. Врешті, університет може функціонувати як автономно, так і містити в собі коледж, який містить чи не містить у собі училище.

Зазначене вище є свідченням доцільності вести мову про початкову (училище), середню (коледж) та вищу (університет) професійну освіту. Причому студенти училища є першокурсниками, студенти коледжу є другокурсниками і третьоккурсниками, студенти університету – четвертокурсниками і п'ятикурсниками.

Для завершення аналізу запропонованої моделі системи освіти в Україні залишилося розглянути докторські програми. Насамперед доцільно зберегти два рівні таких програм. На першому рівні таких програм здобувачі отримують науковий ступінь доктора зі спеціальності. На другому рівні таких програм здобувачі отримують науковий ступінь доктора з галузі знань. Навчання аспірантів (перший рівень докторської програми) і докторантів (другий рівень докторської програми) здійснюється в аспірантурі та докторантурі при дослідницьких університетах за індивідуальною формою впродовж двох років у кожному випадку.

Узагальнюючи вищезазначене, варто вказати на докази того, чому запропоновану модель системи освіти можна назвати Раціональною українською школою.

Насамперед упорядкування всіх ланок системи освіти по горизонталі та вертикалі сприятиме зменшенню намагань «потягнути ковдру на себе» в процесі надання освітніх послуг.

З іншого боку, усі розглянуті структурні компоненти системи освіти вирівняні в значущості, а отже, позбавлені будь-яких закидів щодо престижності.

Врешті, перехід на наступний освітній рівень неодмінно передбачає успішне завершення попереднього, що робить запропоновану модель системи освіти справді неперервною.

Насамкінець варто наголосити, що зазначену модель системи освіти України розроблено без урахування фінансових затрат і кадрового потенціалу для її реалізації. Попри це, є сподівання, що держава не пошкодує коштів і потурбується про кадровий ресурс, оскільки йдеться про національну безпеку як сьогодні, так і завтра.

Voloshchuk Ivan, Kovalchuk Nadiia

HOW SHOULD WE TRANSFER FROM THE NEW UKRAINIAN SCHOOL TO THE RATIONAL UKRAINIAN SCHOOL?

Summary.

The article analyzes the modern education system of Ukraine. Examples of positive changes in connection with the implementation of the ideas of the New Ukrainian School are given. At the same time, it is pointed out the expediency of the transition to the Rational Ukrainian School, which involves changes in the names of the structural components of the education system and their arrangement. In particular, the feasibility of introducing collegiums (1–4 years of study), gymnasiums (5–9 years of study) and lyceums (10–12 years of study) is seen. In lyceums, training is carried out according to two profiles: academic and applied. The first is aimed at students who prefer theoretical knowledge, the second is aimed at students who prefer practical skills. In addition to the above, specialized training is implemented through the functioning of several institutions of general specialized education, namely, scientific, sports, military, management and artistic lyceums. These institutions of general specialized education are designed for the education of gifted students, who, in addition, can develop their own creative abilities in non-formal education institutions. The article also emphasizes the need to introduce certain changes in the segment of professional education, because without them, innovations in the segment of general education will not give the desired result. Namely, it is proposed to consider professional education in terms of schools, colleges and universities. In the first, students acquire primary, in the second – secondary, and in the third – higher professional education. The examination of the education system of Ukraine ends with an analysis of doctoral programs. Postgraduate and doctoral students are offered two years of individual study practice at each level of the doctoral program.

Keywords: education system; general education; professional education.

Стаття надійшла до редколегії 12 лютого 2024 року